

його новими творчими ідеями і досягнення більш вагомих результатів в його прогресивному розвитку.

Література:

1. Cassidy-Geiger M., Erwee M., Deupi J. From Rome to Beijing: A 1719 Document of Musical and Other Papal Gifts to China. *Studies in the Decorative Arts*. 2007–2008 (Winter). Vol. 15. № 1. P. 178-189.
2. Gong Hong-Yu. Music, nationalism and the search for modernity in China, 1911-1949. *New Zealand Journal of Asian Studies*. 2008 (December). 10, 2. P. 38-69.
3. Gong Hongyu. Missionaries and the Beginnings of Western Music in China: the catholic Prelude, 1294-1799. *Journal of Music in China*. 2018. Vol. 8. № 2. P. 105-130.
4. Joys Hoi Yan Cheung. *Chinese Music and Translated Modernity in Shanghai, 1918-1937*. These Doctor of Ph. The University of Michigan, 2008. 538 p.
5. Schneider, Eta Harich. *A History of Japanese Music*. London: Oxford University Press, 1973. 720 p.
6. Spence, Jonathan D. *The Chan's Great Continent: China in Western Minds*. Harmondsworth: Penguin Books, 1998. 302 p.

УДК 94(520)

Капранов С. В.

ORCID: 0000-0003-0320-0991

кандидат філософських наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу

Азіатсько-Тихоокеанського регіону

Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського

Національної академії наук України

м. Київ, Україна

КИТАЙСЬКІ ДЖЕРЕЛА ЯПОНСЬКИХ НЕНГО ПІСЛЯ РЕСТАВРАЦІЇ МЕЙДЗІ

Ключові слова: Японія, *ненго*, китайські класичні тексти.

Проголошення в Японії у 2019 р. нової ери Рейва у зв'язку зі сходженням на трон імператора Нарухіто привернуло увагу широкого загалу до теми гасел правління (япон. *ненго* 年号 або *тенго* 元号). Одним із моментів, що викликали неоднозначну реакцію, був вибір ієрогліфів для

нового *ненто* з японського класичного тексту, а не з китайського, як було заведено раніше. У зв'язку з цим було б цікаво подивитися, які саме тексти були в минулому джерелами для японських *ненто*. У цій доповіді ми обмежимося найближчим до нас періодом, що починається з Реставрації Мейдзі (1868 р.), коли відбулися важливі реформи, у тому числі й системи традиційного літочислення. Раніше ми вже аналізували ці *ненто* з точки зору ідеології [2]; цього разу зосередимося на джерелах.

Почнемо з самого *ненто* Мейдзі 明治, яке в західній літературі часто перекладають як «освічене правління», що викликає хибну асоціацію з просвітницьким ідеалом «освіченої монархії». У нього два джерела³ (таке неодноразово траплялося в історії Японії й раніше). Перше – «Книга Змін» («І цзін»), а точніше, коментар «Шогуа-чжуань» до триграми Лі 離. де є такий рядок: 聖人南面而聽天下，嚮明而治 [7] «Досконалий мудрець обличчям на південь вслухається у Піднебесну, звертається до світла і править» (тут і нижче виділено мною – С. К.). Це характеристика конфуціанського ідеалу володаря, який здійснює свою місію, зайнявши належне місце у структурі Космосу. Враховуючи це, зазначене *ненто* слід перекладати як «світле правління» або «правління, звернене до світла» [1, с. 42–44]. Друге джерело цього ж *ненто* – «Кунцзи цзяюй» (孔子家語, «Домашні вислови Конфуція»). Йдеться про слова Конфуція про Жовтого Імператора: 長聰明，治五氣，設五量，撫萬民，度四方 [8] «Він мав світлий розум, впорядкував п'ять пневм, запровадив п'ять мір, заспокоїв тьму народу, виміряв чотири сторони світу».

Ера правління сина імператора Мейдзі, Йосіхіто, носила назву Тайсьо 大正 («Велика прямота», 1912–1926). Це *ненто* також взято з «Книги Змін», але цього разу – з коментаря «Туань чжуань» до гексаграми 19 Лін 臨: 大亨以正，天之道也 [7] «Великий здобуток завдяки прямоті – це Дао-Шлях Неба». Але, як ми вже зазначали, така ж сама фраза повторюється у цьому коментарі ще двічі: 大亨以正，天之命也 «Великий здобуток завдяки прямоті – це воля (мандат) Неба» (до гексаграми 25 У-Ван 无妄) та 文明以說，大亨以正 «Світло культури – і через це радість, великий здобуток завдяки прямоті» (до гексаграми 49 Ге 革) [2, с. 102].

Наступне *ненто* – Сьова 昭和 («Блискуча гармонія» або «Освічена гармонія», 1926–1989) – було гаслом правління імператора Хірохіто. У цього *ненто* два джерела – «Шу цзін» та «Історичні записи» Сима Цяня. В обох текстах обрано місця, де прославляються діяння правителя-мудреця Яо. У «Шу цзіні» – це розділ «Канон Яо» (堯典), де про нього сказано: 克明俊德，以親九族。九族既睦，平章百姓。百姓昭明，協和

³ Джерела *ненто* вказано за [12].

萬邦。[10]. «Спромігся виявити таланти й чесноти, таким чином зріднив дев'ять поколінь. [Коли] дев'ять поколінь вже [досягли] злагоди – впорядкував сто родів. [Коли] сто родів [стали] блискуче-освічені – об'єднав у гармонії тьму країн». Фрагмент із «Історичних записів» (розділ 五帝本紀 «Основні записи про п'ятьох імператорів») майже тотожний: 能明馴德，以親九族。九族既睦，便章百姓。百姓昭明，合和萬國 [6].

Правління наступного імператора, Акіхіто, проходило під гаслом Хейсей 平成 («Настання миру», 1989–2019 рр.). Загальноприйняте його тлумачення «Мир досягається всередині й зовні, на небі й на землі» [14]. Ієрогліфи для цього *ненто* було взято з тих самих класичних текстів. У «Шу цзіні» було обрано фразу з розділу «Поради великого Юя» (大禹謨), якою Шунь описує заслуги Юя перед тим, як передати йому престол: 地平天成 [10]. Згідно з авторитетним коментарем Цай Шена (蔡沈, 1167–1230), ієрогліф 平 тут означає, що вода і ґрунт впорядковані, тож сенс усієї фрази такий: «Вода і ґрунт впорядковані, усе суще процвітає». Цьому коментарю слідує китайські перекладачі [4, с. 299; 9, с. 28-29]. Проте Дж. Лерр перекладає ближче до дослівного значення: «The earth has been reduced to order, and the (influences of) heaven produce their complete effect» [10]. Тому ми, з урахуванням офіційного тлумачення *ненто*, запропонували такий переклад: «На землі **мир**, [воля] Неба здійснилася» [2, с. 102]. З «Історичних записів», з розділу «Основні записи про п'ятьох імператорів», взято фразу, яка характеризує правління Шуня: 內平外成 [6] «Всередині [був досягнутий] **мир**, зовні [він також] **настав**».

Як було зазначено, джерелом для сучасного *ненто*, Рейва 令和 (за офіційним тлумаченням – «Прекрасна гармонія»), вперше послугував японський класичний твір. Це *ненто* було обране з запропонованих експертами шістьох варіантів, куди, крім нього, входили такі: (1) 英弘 (Ейко, «Поширення слави»), джерело – «Кодзікі»; (2) 久化 (Кюка, «Довговічність»), джерело – «І цзін»; (3) 万和 (Банна, «Всеосяжна гармонія»), джерело – «Історичні записи» Сима Цяня; (4) 万保 (Бамбо, «Повна безпека»), джерело – «Ші цзін»; (5) 広致 (Косі, «Широке досягнення»), джерела – «Ніхон сьокі» та «Сьоку Ніхонгі» [11].

Як бачимо, було запропоновано рівну кількість варіантів з японських та китайських джерел, серед останніх – знову «І цзін» та «Історичні записи», а також «Ші цзін», який неодноразово слугував джерелом для *ненто* до Реставрації Мейдзі. Переміг, проте, варіант, узятий з антології VIII ст. «Манйосю», з передмови до циклу «Тридцять дві пісні про квіти сливи уме», складеного 730 р. учасниками поетичного зібрання, яке очолював відомий поет Отомо-но Табіто (665–731). Ця передмова, на відміну від самих віршів, написана не давньояпонською мовою, а

класичною китайською, точніше, її японським ізводом – *камбуном*. Місце, з якого взято *ненго*, таке: 于時、初春令月、氣淑風和 [5] «У той час був прекрасний місяць початку весни, повітря було чудове, вітерець – **лагідний**». Дослідники вказують, що автора передмови надихав відомий китайський твір – «Передмова до віршів, написаних у Павільйоні Орхідей» (蘭亭集序) великого каліграфа Ван Січжи (303 – 361), яка датується 373 р. [Зр.с. 217–218]. Ось місце, подібне до того, звідки взято ієрогліфи для *ненго*: 是日也，天朗氣清，惠風和暢 «А в цей день небо ясне й повітря чисте, сприятливий вітерець **лагідно (гармонійно)** віє». А Мідзукамі Масахару доводить, що цитована фраза з «Манйосю» є перекладом рядком з оди-*фу* китайського поета Чжан Хена (78–139) «Повернення до полів» (歸田賦) [13]: 於是仲春令月，時和氣清 «Нині саме **чудовий** місяць середини весни, пора **гармонійна**, повітря чисте»). Цей вірш входить до антології «Вень сюань» (文選), яка раніше, до Мейдзі Ісін, неодноразово слугувала джерелом для *ненго*.

У розглянутий нами період джерела *ненго* можна розділити на три групи: (1) тексти конфуціанського канону («І цзін» та «Шу цзін») – використані 4 рази; (2) історичні книги («Історичні записи» Сима Цяня, розділ «Основні записи про п'ятьох імператорів») – 2 рази; (3) конфуціанські тексти, що не входять до канону («Кунци цзяюй») – 1 раз. З запропонованих варіантів для сучасної ери два належать до першої групи («І цзін», «Ші цзін»), один – до другої (ті ж таки «Історичні записи», той самий розділ). Нинішнє *ненго* походить з китайськомовного (камбунного) тексту, який відсилає до антології «Вень сюань».

Література:

1. Капранов С. В. Сінто у соціокультурних трансформаціях XIX–XX ст. Київ : Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського, 2014. 144 с.
2. Капранов С. В. Ненго як ідеологема японської політичної культури (кін. XIX – поч. XXI ст.). Східний світ. 2020. № 4. С. 99–107.
3. Молчанова А. С. Литературный источник названия современного японского девиза правления Рэйва. #ScienceJuice2020: сборник статей и тезисов. Москва : ПАРАДИГМА, 2021. Том 2. С. 214–222.
4. Book of History (尚书) 罗志野英译 ; 周秉钧今译。长沙市 : 湖南出版社, 1997. 4+476页
5. 万葉集 Manyōshū. URL: <http://jti.lib.virginia.edu/japanese/manyoshu/index.html> (дата звернення: 28.09.20)
6. 史記 – Shiji. URL: <https://ctext.org/shiji> (дата звернення: 7.10.20)
7. 周易 – Book of Changes. URL: <https://ctext.org/book-of-changes> (дата звернення: 24.09.20)

8. 孔子家語 – Kongzi Jiayu URL: <https://ctext.org/kongzi-jiayu> (дата звернення: 24.10.21)
9. 尚書译注李民,王健撰。上海:上海古籍出版社,2004。428页
10. 尚書 – Shang Shu. URL: <https://ctext.org/shang-shu>. (дата звернення: 8.10.20)
11. 新元号、宇野氏4案提出 最終候補6案 令和は中西氏 東京新聞2019年8月6日URL: <https://www.tokyo-np.co.jp/article/15289> (дата звернення 16.10.21).
12. 日本年号一覧。日本大百科全書(ニッポニカ)の解説URL: <https://koto-bank.jp/word/%E6%97%A5%E6%9C%AC%E5%B9%B4%E5%8F%B7%E4%B8%80%E8%A6%A7-1614547> (дата звернення: 24.10.21)
13. 「日本が困難な時、万葉集がはやる」 令和は歴史的転換 URL: <https://web.archive.org/web/20190401235410/> <https://www.asahi.com/articles/ASM3Y7524M3YULZU027.html> (дата звернення: 30.09.20)
14. 明治神宮 Q&A 御祭神関係 URL: <https://www.meiji-jingu.or.jp/faq/?ca=2> (дата звернення: 8.10.20)
15. 鹽鐵論 – Yan Tie Lun – URL: <http://ctext.org/yan-tie-lun> (дата звернення: 7.10.20)

УДК 242.5

Карпіцький М. М.

ORCID: 0000-0002-0069-0860

*доктор філософських наук, доцент,
доцент кафедри загальноосвітньої підготовки
Луганський національний аграрний університет
м. Старобільськ, Луганська область, Україна*

ВЧЕННЯ ПРО ЧАС У ТВОРІ ФА ЦЗНА «ЗОЛОТИЙ ЛЕВ У ХУАЯНЬ»

Ключові слова: час, китайський буддизм, хуаянь, Фа Цзан.

Невеликий твір третього патріарха школи хуаянь Фа Цзана 法藏 (643–712) «Золотий лев у хуаянь» (華嚴金師子章) має парадигмальний характер для цієї буддійської школи. На прикладі статуї золотого лева Фа Цзан розкриває розуміння ступенів розвитку буддизму, просвітлення